Zajímavé matematické úlohy

V novém ročníku našeho časopisu pokračujeme v pravidelné rubrice Zajímavé matematické úlohy, v níž mj. uvádíme zadání další dvojice nových úloh. Jejich řešení můžete zaslat nejpozději do 15. 6. 2025 na adresu: Redakce časopisu MFI, 17. listopadu 12, 771 46 Olomouc nebo také elektronickou cestou na emailovou adresu *mfi@upol.cz*. Zajímavá a originální řešení úloh rádi zveřejníme.

Úloha 299

Je dán trojúhelník ABC a bod D ležící na přímce AB, $D \neq A$, $D \neq B$. Označme $k_A(S_A; r_A)$, $k_B(S_B; r_B)$ po řadě kružnice opsané trojúhelníkům ADC, BDC.

a) Určete polohu bodu D tak, aby obsah trojúhelníku S_AS_BC byl co *nejmenší*.

b) Určete polohu bodu D tak, aby trojúhelníky S_AS_BC a ABC byly *shodné*.

Jaroslav Zhouf

Úloha 300

Nechť a, b, c jsou délky stran v libovolném trojúhelníku a t_a, t_b, t_c délky odpovídajících těžnic (v obvyklém značení). Určete nejmenší možnou hodnotu výrazu

$$V = \frac{a^2}{t_a^2} + \frac{b^2}{t_b^2} + \frac{c^2}{t_c^2}.$$

Jaroslav Švrček

V následující části uvádíme řešení úloh 295 a 296, jejichž zadání jsme zveřejnili ve třetím čísle loňského (33.) ročníku našeho časopisu.

Úloha 295

Nechť D je bod strany BC rovnostranného trojúhelníku ABC, kde $|BD| = 2|CD|$. Označme E patu kolmice z vrcholu B k přímce AD a F ($F \neq A$) průsečík přímky AD s kružnicí opsanou uvažovanému trojúhelníku. Dokažte, že trojúhelníky BDE a CDF mají stejné obsahy.

Józef Kalinowski (Polsko)

Řešení. Ukážeme, že čtyřúhelník $BFCE$ je lichoběžník se základnami BF a EC, tj. $BF \parallel CE$.

Jelikož A je středem oblouku BC kružnice opsané trojúhelníku ABC a F leží na doplňkovém oblouku, jsou úhly BFA a AFC shodné, oba mají podle věty o obvodovém úhlu velikost 60° jako úhly BCA a ABC, přímka FA je tak osou vnitřního úhlu trojúhelníku BCF. Podle věty o ose vnitřního úhlu v trojúhelníku BFC dále s ohledem na zadání dostáváme $|BF| : |CF| = |BD| : |CD| = 2$, tedy $|CF| = \frac{1}{2}|BF|$.

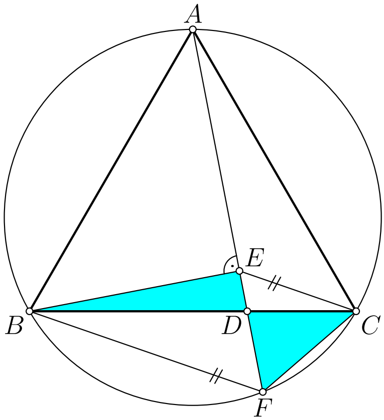

Obr. 1

V pravoúhlém trojúhelníku BEF je velikost vnitřního úhlu u vrcholu F rovna 60°, proto pro velikost přilehlé odvěsny platí $|EF| = \frac{1}{2}|BF|$, tedy podle úvah výše je trojúhelník EFC rovnoramenný s hlavním úhlem u vrcholu F o velikosti 60°. Tento trojúhelník je proto rovnostranný, a tedy úhly FEC a EFB jsou shodné. Odtud již plyne rovnoběžnost BF a EC, tedy shodnost obsahů trojúhelníků BFE a BFC, tedy i shodnost obsahů trojúhelníků BDE a CDF.[1)]

Jiné řešení. Označme G průsečík přímek BE a FC (obr. 2). Podle věty o obvodovém úhlu jsou oba úhly BFA a AFC shodné po řadě s úhly BCA a ABC, a mají tak shodnou velikost 60°. Přímka FE je tak osou vnitřního úhlu u vrcholu F trojúhelníku BFG, jelikož je i kolmá na stranu BG, je jeho výškou a tedy i jeho těžnicí. Bod E je tak středem úsečky BG.

Označme H kolmý průmět bodu C na úsečku BG. Z podobnosti pravoúhlých trojúhelníků BED a BHC, resp. GEF a GHC plyne

$$2 = |BD| : |CD| = |BE| : |HE| = |GE| : |HE| = |GF| : |GC|.$$

[1)] Tzv. *motýlí křídla*, viz úvodní článek tohoto čísla.

Bod H je tak středem úsečky EG a bod C středem úsečky FG. Tedy bod D je jako průsečík těžnic trojúhelníku BFG jeho těžištěm. Trojúhelníky BDE a CDF mají vrchol v těžišti trojúhelníku BFG a jsou hraničeny jeho stranami a těžnicemi, mají tak shodné obsahy rovné šestině obsahu trojúhelníku BFG, což jsme měli dokázat.

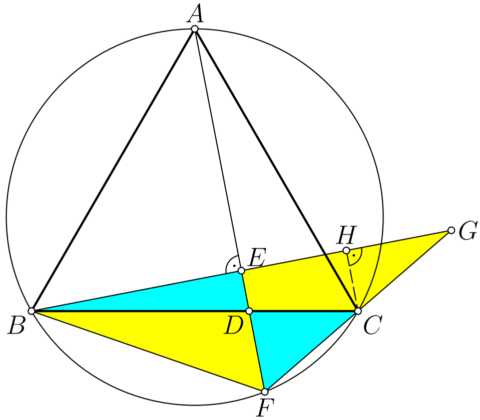

Obr. 2

Poznámka. Rovnoběžnost úseček BF a CE dokázaná v předchozím řešení pak plyne z faktu, že CE je střední příčkou trojúhelníku BFG.

Jiné řešení. Uveďme ještě výpočetní řešení. Označme J střed strany BC (je i patou výšky) a bez újmy na obecnosti předpokládejme, že délka strany rovnostranného trojúhelníku ABC je 6. Dle zadání platí $|AB| = |AC| = 6$, $|BJ| = 3$, $|BD| = 4$, $|JD| = 1$, $|CD| = 2$. Známe pak výšku rovnostranného trojúhelníku a podle Pythagorovy věty v trojúhelníku AJD platí

$$|AJ| = 3\sqrt{3}, \quad |AD| = \sqrt{|AJ|^2 + |GD|^2} = \sqrt{(3\sqrt{3})^2 + 1} = 2\sqrt{7}.$$

Obsah pravoúhlého trojúhelníku ADJ pak je

$$S_{ADJ} = \frac{1}{2}|AJ| \cdot |JD| = \frac{3}{2}\sqrt{3}.$$

Pravoúhlé trojúhelníky BDE a ADJ se shodují ve vnitřním úhlu při vrcholu D a v pravých úhlech u vrcholů E a J, jsou tak podobné, pro obsah trojúhelníku BDE pak platí

$$S_{BDE} = S_{ADJ}\left(\frac{|BD|}{|AD|}\right)^2 = \frac{3}{2}\sqrt{3}\left(\frac{4}{2\sqrt{7}}\right)^2 = \frac{6}{7}\sqrt{3}.$$

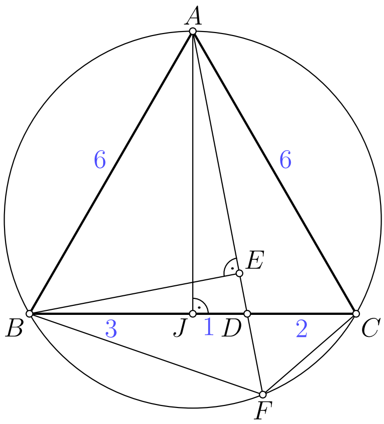

Obr. 3

Obsah trojúhelníku ADB je
$$S_{ADB} = \frac{1}{2}|BD| \cdot |AJ| = 6\sqrt{3}.$$
Podle věty o obvodovém úhlu jsou úhly ABC a AFC shodné (mají velikost 60°), trojúhelníky ADB a CDF se shodují ve vnitřních úhlech u vrcholů B, F a ve vnitřním úhlu u vrcholu D (vrcholové úhly), jsou tak podobné. Pro obsah trojúhelníku CFD pak platí
$$S_{CDF} = S_{ADB}\left(\frac{|CD|}{|AD|}\right)^2 = 6\sqrt{3}\left(\frac{2}{2\sqrt{7}}\right)^2 = \frac{6}{7}\sqrt{3}.$$
Tím jsme dokázali požadované tvrzení, že obsahy trojúhelníků BDE a CDF jsou stejné.

Správná řešení zaslali *Karol Gajdoš* z Trnavy, *Ľubomír Hajdanka* z Michalovců, *František Jáchim* z Volyně, *Radim Aulický*, G Praha 6, Nad Alejí, *Albert Bakoč*, GChD Praha 5, *Jakub Cyl*, *Michał Fronczek*, *Paweł Chwiedoruk*, *Dawid Rotman*, *Piotr Szatan* a *Bartosz Wieczorek*, všichni II LO Tarnowskie Góry (Polsko), *Alexis Théodore Dachary*, LSG Letohrad, *Adam Dedek* a *Richard Dobíšek*, oba MG Praha 6, *Barbora Herynková*, *Helena Muchová* a *Jakub Trčka*, všichni GJK Praha 6, *Eliška Jaworská*, G Praha 8, Ústavní, *Erik Ježek*, SSPŠ a G Praha 5, *Veronika Menšíková*, AG Praha 2, Korunní, *Tomáš Pazourek*, G Brno, tř. Kpt. Jaroše, *Lucian Poljak* a *Štěpán Pospíšil*, oba GJŠ Přerov, *Jiří Preč*, GJAK Uherský Brod a *Patrik Štencel*, MG Opava.

Neúplné řešení zaslal *Mykhailo Dektyar*, GJN Praha 1.

Úloha 296

Určete nejmenší možnou hodnotu výrazu

$$V = \max\{3a + b, 8a^2\} + \max\{3b + a, 8b^2\},$$

kde a, b jsou reálná čísla, jejichž součet je roven 1.

Jaroslav Švrček

Řešení. Zřejmě $\max\{3a + b, 8a^2\} \geq 3a + b$ a $\max\{3b + a, 8b^2\} \geq 3b + a$. Proto

$$V \geq (3a + b) + (3b + a) = 4(a + b) = 4.$$

Rovnost nastane, budou-li existovat taková reálná čísla a, b ($a+b = 1$), že

$$3a + b \geq 8a^2 \quad \text{a} \quad 3b + a \geq 8b^2. \tag{1}$$

Součtem těchto nerovností získáme

$$4 = 4(a + b) \geq 8(a^2 + b^2) = 8\bigl(a^2 + (1 - a)^2\bigr) = 16a^2 - 16a + 8.$$

Tato nerovnost je ekvivalentní s nerovností

$$0 \geq 16a^2 - 16a + 4 = 4(2a - 1)^2,$$

která je splněna pouze pro $a = \frac{1}{2}$, a tedy $b = \frac{1}{2}$. V tomto případě jsou na obou stranách obou nerovností (1) hodnoty 2, tj. tyto nerovnosti platí.

Nejmenší možná hodnota výrazu V je tedy 4, přičemž je této hodnoty dosaženo, právě když $a = b = \frac{1}{2}$.

Správná řešení zaslali *Karol Gajdoš* z Trnavy, *Radim Aulický*, G Praha 6, Nad Alejí, *Jakub Cyl*, *Bartosz Depta*, *Michał Fronczek*, *Paweł Chwiedoruk*, *Anna Malcher*, *Dawid Rotman*, *Piotr Szatan*, *Bartosz Wieczorek* a *Filip Zdebik*, všichni II LO Tarnowskie Góry (Polsko), *Alexis Théodore Dachary*, LSG Letohrad, *Adam Dedek* a *Richard Dobíšek*, oba MG Praha 6, *Mykhailo Dektyar*, GJN Praha 1. *Eliška Jaworská*, G Praha 8, Ústavní, *Barbora Herynková* a *Jakub Trčka*, oba GJK Praha 6, *Miroslav Holeček*, MG Plzeň, *Erik Ježek*, SSPŠ a G Praha 5, *Lukáš Komín*, G Praha 4, Opatov, *Veronika Menšíková*, AG Praha 2, Korunní, *Tomáš Pazourek*, G Brno, tř. Kpt. Jaroše, *Jiří Preč*, GJAK Uherský Brod, *Lucian Poljak* a *Štěpán Pospíšil*, oba GJŠ Přerov a *Marek Valkovič*, G Zlín, Lesní čtvrť.

Až po uzávěrce minulého čísla se ještě objevilo správné řešení úlohy 294 od *Heleny Muchové*, GJK Praha 6.

Pavel Calábek